

Prioriterad fråga för samverkan

Små avlopp

Uppföljning av tillsynsprojekt
i Jönköpings län

Inledning

Var tredje vattenförekomst i länet uppfyller inte god ekologisk status på grund av för stor belastning av övergödande ämnen bl.a. fosfor. På nationell nivå beräknades år 2009 att de små avloppen står för en tredjedel av den mänskligt tillförda fosfor.

Miljösamverkan f startade i slutet av 2005 som en regional samordning mellan miljöbalkshandläggare i länets 13 kommuner. Redan 2007 prioriterades arbetet med de små avloppen genom att ta fram gemensamma strategier och underlag för samsyn. Gemensamma mallar, blanketter och informationsfoldrar togs fram under 2007. Handläggarträffar och kompetenshöjning hos både handläggare och avloppsgrävare har anordnats. Avloppsfrågan hamnade i rampljuset 2009-2010 med draghjälp av en nationell informationskampanj om små avlopp samtidigt som vattendirektivets åtgärdsplaner för små avlopp lyftes. I samma skede utförde länsstyrelsen tillsyn enligt lagen om allmänna vattentjänster genom att peka ut flera geografiska områden aktuella för kommunalt vatten och avlopp. Möjligheten att söka bidrag för inventeringar av små avlopp har utnyttjats i länet och en regional samordning genom Miljösamverkan f har varit ett verktyg för miljökontoren att skapa regional samsyn och en mötesplats för handläggarnas tillsynsarbete.

Sammanställningen redovisar de gemensamma aktiviteter som utförts i länet under åren 2007-2012 samt avloppshandläggarnas syn på bromsklossar samt effektiva metoder som underlättar avloppsarbetet och ökar åtgärdstakten. Siffrorna för åtgärdstakten visar på att länets alla aktiviteter skapat effekt men en uppföljning om ytterligare några år kan ge en ännu bättre bild huruvida insatserna har skapat effekt.

Åtgärdstakten i länet var 3,4% under 2010, 4,2% under 2011 samt 5,5% under 2012. Totalt under perioden januari 2010 till november 2012 har 2 187 små avlopp åtgärdats i länets kommuner. Detta betyder att 7,8% av länets alla små avlopp har åtgärdats senaste 3 åren. Åtgärdstakten måste dock öka ytterligare för om åtgärdstakten är densamma som idag (5,5%, 900 avlopp åtgärdades 2012) dröjer det 18 år innan de bristande avloppen är åtgärdade. Men då behöver det finnas tillräckligt med avloppshandläggare, tydliga nationella krav, bra tekniska lösningar, avloppsgrävare som kan sitt jobb samt att alla fastighetsägare ska veta att deras avlopp måste åtgärdas.

Totalt finns det drygt 28 000 små avlopp i Jönköpings län. Ungefär 14 000 avlopp är nu färdiginventerade, dvs hälften. Dryga 16 500 av länets små avlopp behöver åtgärdas. Kommunerna har kommit olika långt i åtgärdsförelägganden men högsta prioritet är vanligtvis boenden nära känsliga sjöar och vattendrag och kortast åtgärdstid får då permanentboenden. Många av avloppen har direktutsläpp utan annan rening än en slambrunn, vilket betyder att övergödande ämnen och smittämnen åker rakt ut i naturen, ofta till ett vattendrag. En del områden är även utpekade av Länsstyrelsen i Jönköpings län att det är kommunalt ansvar att lösa vatten- och avloppsfrågan. De fastigheter som ligger kring vattenförekomster med övergödningssproblem innefattas av högre krav på avloppsrening, så kallad hög skyddsnivå. Detta betyder att de konventionella avloppsanordningarna inte är tillräckliga för att rena avloppsvattnet från näringsämnen, inte ens om anläggningen är nyanlagd.

Hur går det med avloppstillsynen?

Miljösamverkan f har intervjuat avloppshandläggarna i länets kommuner för att få in uppgifter om handlagda ärenden per år, registrerade antal avloppsanläggningar samt antal inventerade avlopp för att kunna räkna på länets siffror. Frågorna har ställts vid två tillfällen, mars 2011 samt november 2012. Uppföljningen innefattar inte siffror kring hur många åtgärdsförelägganden, förbud eller miljöstraffavgifter som skickats ut i kommunerna.

Avloppstillsynen har fått ökad prioritet de senaste åren

Under 2010 drog arbetet med avloppstillsynen igång på allvar. Det fanns några anledningar till detta:

- EUs vattendirektiv belyste de små avloppen
- Länsstyrelsen drog igång tillsyn enligt lagen om allmänna vattentjänster (LAVA) och pekade därmed ut områden att prioritera, vilket lyfte upp avloppsfrågan på agendan.
- Nationella tillsynsprojektet Små avlopp ingen skitsak.
- Miljösamverkan f valdes som regional samordnare för avloppsarbetet för att skapa samsyn, kompetensutveckla både handläggare, grävare, mäklare och länsstyrelsen. Började med en strategiträff.
- Det fanns möjlighet att söka bidrag för lokala vattenåtgärder (LOVA bidrag), för att inventera avlopp i särskilt känsliga områden.

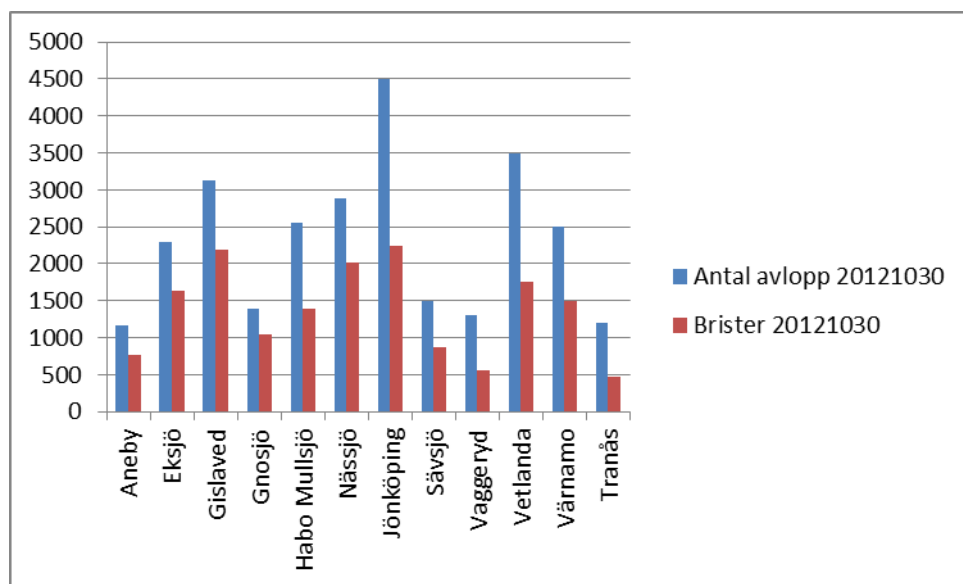
Siffror på avloppsarbetet i Jönköpings län

	<u>2010</u>	<u>2012</u>
Antal avlopp	27 739	27 930
Inventerat	10 819	13 945
Andel inventerat	39% (5-100%)	50% (14-100%)
Brister	64% (55-81%)	59% (40-75%)
Åtgärdstakt	3,4% (0,8-10%)	5,5% (1,4-7,9%)

Inventeringsgraden spänner sig nu mellan 14-100%. Fyra kommuner är helt färdiga med sina inventeringar. De övriga nio kommunerna hade 2010 inventerat 5-30%, i snitt vart femte avlopp. Totalt för länet hade 39% av länets alla avlopp inventerats fram till årsskiftet 2010.

I november 2012 hade 13 945 avlopp inventerats i länet vilket motsvarar vartannat avlopp. För de nio kommuner som inte inventerat färdigt avloppen så är nu vart tredje avlopp inventerat. Sex av dessa nio har fått LOVA bidrag för att inventera under tiden. Uträkningen av hur många avlopp som brister i de kommuner som ännu inte besökt alla avloppsanläggningar baseras på arkivstudier samt de inventeringsresultat som

framkommit till idag. Vanligtvis handlar det om att anläggningen saknar tillstånd, bara har en eller två kammарbrunn, saknar efterföljande rening eller är äldre än 25 år (*hur gammal skiljer sig åt i olika kommuner men nationell riktlinje var 2010 23 år*).

Figur 1. Antal avlopp och antal bristande avlopp i respektive kommun redovisat 30/10 2012.

Åtgärdstakten

Åtgärdstakten nu 2012 ligger på 5,5% för länet. Varannan kommun har idag en åtgärdstakt på mer än 5%. För två år sedan hade bara var tredje kommun en åtgärdstakt över 5% då länets totala åtgärdstakt var 3,4%. Totalt under perioden januari 2010 till november 2012 har 2 187 små avlopp åtgärdats i länets kommuner. Detta betyder att 7,8% av länets alla små avlopp har åtgärdats senaste 2 åren. Åtgärdstakten måste dock öka mycket för om åtgärdstakten är densamma som idag (990 avlopp åtgärdades i år) dröjer det 18 år innan de bristande avloppen är åtgärdade.

Värt att påpeka är att för flera kommuner har takten ökat med 30-600% mellan 2007 och 2010. Före 2007 prioriterades inte avlopp så mycket som nu.

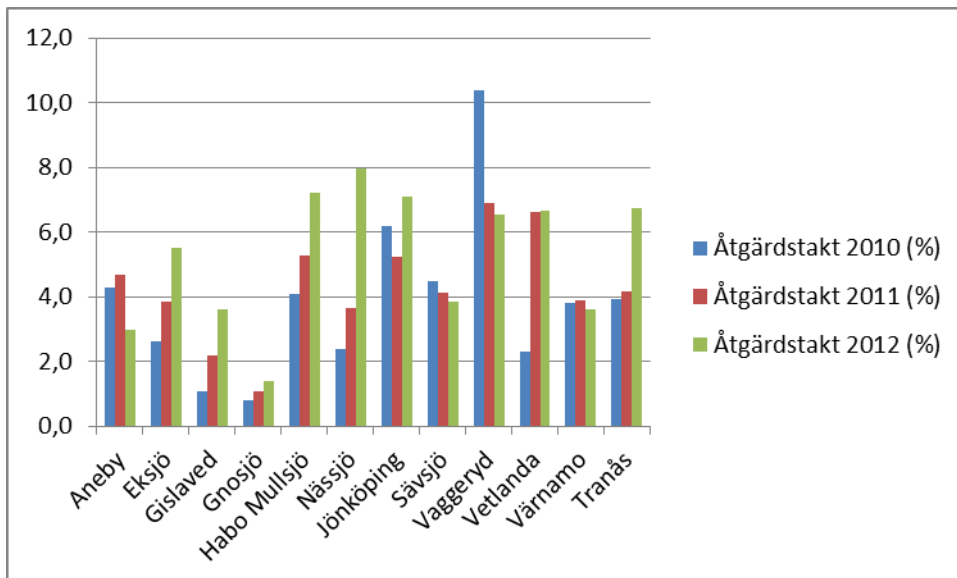
2010 var det ingen skillnad på åtgärdstakten för kommuner som inventerat alla avlopp jämfört med de som knappt börjat inventera.

Figur 2 visar åtgärdstakten i procent för respektive kommun och respektive år 2010-2012. Vid uppföljningen i november 2012 var Nässjö den kommun med högst åtgärdstakt och de har sedan 2010 ökat sin takt 4 ggr vilket är direkt kopplat till den stora satsning de gjort på inventeringar 2010-2012. Vetlanda och Tranås kommuner har också gjort stora inventeringssatsningar de senaste åren vilket märks på ökad takt. Eksjö, Habo och Mullsjö kommuner är tre av de kommuner som inventerade sina avlopp tidigare än 2010. De kommunerna skrev många förelägganden för några år sedan och det visar sig i siffrorna. Det är två kommuner där åtgärdstakten tydligt minskat sedan 2010, Aneby och Vaggeryd. För Aneby beror detta av att 2011 var det färre inspektioner och förelägganden jämfört med andra år. Vaggeryd hade däremot en

utmärkande hög åtgärdstakt under 2010 som är kopplat till samarbetet med slamtömmarnas avvikelserapportering.

Värnamo har fått flest antal nya diplomerade grävare sista året så det ska bli intressant att se vad som händer under 2013 i Värnamo. Några kommuner har haft problem med att grävorna inte hinner med att gräva.

Det finns ett antal kommuner som nu uttrycker att de inte hinner med handläggningen med nuvarande personalstyrka. Trots ökad åtgärdstakt och fler inkommande avloppsärenden så förväntas handläggningen ske med befintlig personal när det egentligen finns behov av ökade personalresurser för avloppshandläggningen. ”Det är onödigt att skicka ut fler förelägganden om det ändå inte hinner följas upp och därutöver ha tid över att handlägga ärendena för de avlopp som förelagts att åtgärdas” är ett uttalande som tydligt visar på vart detta riskerar att landa, men hur resurserna ska fördelas är en politisk fråga.

Figur 2. Åtgärdstakten för respektive kommun för åren 2010-2012

Eftersom bara hälften av alla avlopp inventerats så betyder det att endast hälften av fastigheterna fått en status på sitt avlopp, såvida de inte vet om det ändå (exempelvis genom lappen ”rött, gult, grönt avlopp”). Åtgärdstakten förväntas öka när alla fastighetsägare vet om att avloppet brister.

Bromsklossar för avloppstillsynen

Nedan presenteras handläggarnas egna tankar kring vad som bromsar avloppstillsynens arbete. Frågan ställdes i mars 2011 men de flesta är fortfarande aktuella. Samverkan mellan kommunerna hade då redan pågått under några år men det fanns fortfarande många frågetecken att lösa för att få en effektivare avloppstillsyn.

- * Avlopp har inte lyfts som viktig fråga. Nationella initiativ extra viktiga för små miljöfrågor.
- * Ej prioriterad fråga då ingen tvingar kommunen att jobba med frågan.
- * VA planering saknas ofta i kommunen. (VA=vatten och avlopp).
- * Omvandlingsområden – avvaktar med förelägganden.
- * Inventering tar lång tid då många avlopp. Måste ha snabbare metoder för klassning, bedömning.
- * Många avlopp, svårt hålla uppdaterade register, tar lång tid.
- * Tidsbrist.
- * Inspektörens kompetens svårt hålla uppdaterad när liten tjänst och mycket händer på teknikområdet.
- * Otydlig tillsynsvägledning angående vad som är bristande avlopp. Många gråzoner. Risk för rättssäkerheten när varje handläggare ska ut och bedöma. Vem ska bevisa vad?
- * Tillsynsvägledningen från länsstyrelsen är i stort sett obefintlig då de saknar den praktiska erfarenheten och/eller inte arbetar med den typen av tillsyn.
- * Den tillsynsvägledning som finns kommer inte ut till alla handläggare.
- * Konsultbrist.
- * Flera av grävarna saknar kunskap, trots diplomering.
- * Vet inte vad staten har för riktning och målbild i frågan (kretslopp, slutna system?...).
- * Tekniska lösningar – trots alla insatser om information till handläggarna om kretsloppsanpassade lösningar är det ändå vanligast välja infiltrationer för både grävare och handläggare.
- * De med bristfälliga avlopp är inte miljömedvetna, ett brev borde räcka.
- * För att kunna satsa på ex. urinseparerande system måste fler instanser i regionen och kommunen satsa så hela den kedjan från tömning till användning av urinen fungerar.
- * Svårt med rekrytering av avloppshandläggare med erfarenhet. Många av de sökande till tjänsterna är nyutexaminerade. Det skulle behövas någon typ av koncept för snabb och effektiv upplärning av nya avloppshandläggare, gärna på nationell basis ungefär som Myndigheten för Samhällsskydd och Beredskap ordnar kurser om miljöolyckor.

Utförda aktiviteter inom Små Avlopp i Jönköpings län

Handläggarträffar och webbforum har varit mötesplatser för avloppshandläggarna för att tillsammans via Miljösamverkan f dra igång gemensamma aktiviteter i länet. På miljösamverkans webbplats finns ett forum för handläggarna att snabbt kunna ställa frågor till varandra och därmed utnyttja varandras kompetens och erfarenheter. Att arbeta regionalt med avloppsfrågan kommer fortsätta även i framtiden. Just nu har ett projekt om tillsyn av avloppsanläggningar i storleksordningen 26-200 pe (personekvivalenter) påbörjats för att tillsyn ska ske under 2013.

Gemensamt miljösamverkansprojekt 2007

Länet har gemensamma mallar, blanketter, informationsfolder och slutbesiktningsmall. Allt detta togs fram i ett miljösamverkansprojekt under 2007. En kursdag om geoteknik vid avlopp anordnades samma år.

Kurs om VA-planering

Den 1 september 2009 anordnades en kursdag om VA-planering i länet. Det kom mest folk från miljökontoren den gången. Kronoberg anordnade en liknande dag våren 2011 i Växjö dit några av länets tjänstemän åkte.

Naturvårdsverkets nationella tillsynskampanj Små avlopp ingen skitsak 2010-2011

Naturvårdsverket initierade 2010 en nationell kampanj om avlopp. Uppstartsträffen var i Hässleholm den 17 februari 2010 som inspirerade till olika lokala och regionala insatser. Det var många av länets handläggare med på träffen och även länsstyrelsen från Jönköpings län. Ett förslag för regional samverkan i tillsynsprojektet togs fram under dagen som kompletterades på strategiträffen veckan efter mötet i Hässleholm.

Naturvårdsverket förlade sin ena nationella träff i Nässjö under hösten 2010 (19/10), för att diskutera det pågående projektet Små avlopp ingen skitsak. Det finns en webbaserad mötesplats för projektet vilket även innefattar ett forum att diskutera frågeställningar.

Strategiträff februari 2010

Miljösamverkan f ordnade en strategiträff för länets avloppshandläggare den 23 februari. Börje Nilsson från Maskinentreprenörerna bjöds in för samtal kring utbildningarna för avloppsentreprenörer. Maria Carlsson från Länsstyrelsens vattenfunktion informerade om avloppstillsynens funktion för Vattnets MKN (miljökvalitetsnormer) och vattendirektivets åtgärdsprogram. Maria presenterade

www.vattenkartan.se samt de olika klassificeringarna av vattenförekomster i länet som inte uppnår god vattenstatus avseende övergödning. Annelie Johansson, länsstyrelsens miljövårdsdirektör, berättade om tillsynen enligt LAVA §6. Under träffen röstades fram vilka aktiviteter som borde utföras i länet inom små avlopp. Valet föll på att fortsätta med att få bra grävare, marknadsföra projektet, lära oss mer om avloppsjuridik, informera mäklare om avlopp och försöka få till en avloppsteknikutställning. Några kommuner kommer att nyttja Naturvårdsverkets framtagna folder om "Rött Gult Grönt Avlopp" där fastighetsägaren enkelt kan se vilken status dennes avlopp har.

Gemensamma motiveringar till bristande avloppsanläggning

Handläggarna hade en samsynsdiskussion kring vad man kan se vid en avloppsinspektion av äldre anläggningar. Vi skapade ett dokument som vi kallar "motiveringar till brister".

Entreprenörutbildningar för avloppsgrävare

Entreprenörutbildning för avloppsgrävare i samarbete med Maskinentreprenörerna började anordnas redan 2008. En andra kursomgång var våren 2010 då vi fick ytterligare grävare i länet. Under våren 2011 ordnades en tredje omgång kurs i länet men senaste 1½ året har entreprenörutbildningarna lokaliserats i vårt grannlän Kronoberg. Idag har vi 181 utbildade varav 102 är färdigdiplomerade. 6 grävare har även gått fortsättningskursen till Projektör som anordnades hösten 2011. Alla länets avloppshandläggare har gått entreprenörutbildningen och när det tillkommer nya handläggare får även dessa gå utbildningen.

Ett möte med Maskinentreprenörerna hölls i augusti 2010 för att förbättra entreprenörutbildningen, då i samarbete med miljösamverkan i Kronoberg, Blekinge, Kalmar och Gotland. En ny avstämning är aktuell gällande diplomeringsprocessen.

Avloppsteknikutställning och sommarmässa

Vi var med på Bomässan på Elmia i mars 2010 och delade ut foldern rött-gult-grönt avlopp.

Det var en avloppsteknikutställning i Lekeryd i samarbete med avloppsgrävare den 23 – 25 april 2010 där Habo, Mullsjö, Jönköping, Aneby och Nässjö kommun medverkade.

Den 28 augusti 2010 deltog Miljösamverkan f, länsstyrelsen och Aneby kommun på Hushållningssällskapets sommarmässa. Mässan hade 10 000 besökare på en dag, ute på en åker. Där delade vi ut foldern om rött, gult, grönt avlopp och information om avlopp. Med på mässan fanns även en del avloppsteknikleverantörer.

Utöver ovanstående utställningar och mässa så har några kommuner deltagit med information om avlopp på ex kommundagar och lokala marknader.

Avlopp för Mäklare

Ett utbildningstillfälle om avlopp för mäklare i samarbete med Avloppsguiden och Kunskapscentrum Små avlopp utfördes den 14 september 2010 i Jönköping där 23 mäklare anslöt. Vi mailade till övriga mäklare om Avloppsguidens hemsida och Rött gult grönt avlopp samt tips om ”avloppsfrågan i samband med husköp”. Ytterligare ett 50-tal mäklare fick information om avlopp vid försäljning då kurser om *radon för mäklare* anordnades i samarbete med länsstyrelsen. Flera handläggare har efter detta upplevt att mäklarna är pålästa om avlopp.

Fråga om avloppsstatus för köpare av hus

Vi har utformat ett frågeformulär till köpare av hus – ”förfrågan om avloppsstatus”. Formuläret grundade sig på Gotlands formulär.

Avvikelse rapport vid slamtömning - Samarbete med slamtömmarna

Några av kommunerna har påbörjat ett framgångsrikt samarbete med slamtömmare som rapporterar avvikelser då de ser uppenbara brister på slambrunnen. Aneby och Vaggeryd har jobbat med det några år. Vetlanda påbörjade det nyligen.

Informationsträffar för fastighetsägare

Några kommuner har i samband med inventeringar arrangerat informationsträffar för fastighetsägarna. De träffar som anordnats lokalt i den by där inventering prioriterats har lockat till sig flest deltagare.

Utskick av Naturvårdsverkets folder ”rött-grönt-gult avlopp”

Ett antal kommuner har gjort direktutskick till fastighetsägare med avlopp i samband med inventeringar och under den nationella informationskampanjen Små avlopp ingen skitsak. Foldern har i en kommun delats ut i samband slamtömningsfakturan.

Avloppsjuridik för handläggarna

En kurs i Avloppsjuridik för miljöhandläggare den 29 september 2010 med miljöjurist Jonas Christensen lockade 39 stycken varav 30 från länet.

Länsstyrelsens tillsyn enligt LAVA § 6

Länsstyrelsen har pekat ut 114 områden som bör prioriteras för kommunalt avlopp där 63 områden har fått högsta prioritet. Länsstyrelsens tillsyn har resulterat i att kommunerna har tvingats lyfta avloppsfrågorna. Miljökontoren har i flera kommuner därmed fått möjlighet att prioritera frågan med ex avloppsinventeringar. Arbetet med **VA planering** har satt igång i kommunerna efter Länsstyrelsens tillsyn.

LOVA bidrag för avloppsinventeringar

Flera av kommunerna har sökt och fått bidrag för att utföra avloppsinventeringar kring vattenförekomster som pekats ut som särskilt känsliga för övergödning enligt vattendirektivet. Först ut var Gislaved och Värnamo kring Lillån. Nässjö, Vetlanda, Sävsjö och Gnosjö har också beviljats LOVA-bidrag för inventeringar.

Marknadsföring och medias uppmärksamhet

Ett gemensamt pressmeddelande gick ut inför sommaren 2010 via länsstyrelsen, vilket fick genomslag i lokaltidningar och på de regionala TV-nyheterna. Det har även varit en del lokala inslag i flera av kommunerna under tiden, inte minst diskussioner kring hur många avlopp som brister. Det har även förekommit inslag i Sveriges radio om avloppsarbetet kopplat till vattendirektivet, bl.a. intervjuades Eva-Lott Karlsson från Vetlanda kommun.

Utskick av foldern rött, gult, grönt avlopp har skett bl.a. till alla hushållen i Vetlanda kommun.

Kommunala politiker

Länsstyrelsen gjorde en besöksrunda i länet våren 2011 för att utbilda nya politiker om miljömål, vattendirektivet och miljöbalken. Där har avlopp tagits upp som en viktig fråga.

Gemensamma skyddsavstånd hög skyddsnivå

Ett regionalt projekt inom Miljösamverkan tog under våren 2012 fram en handledning för bedömning av skyddsavstånd för hög och normal skyddsnivå för enskilda avlopp.

Krisberedskap, Översvämning, Vattenskydd, Vattenförsörjning

Utöver ovan uppräknade aktiviteter så har avloppsfrågorna lyfts in i krisberedskapsplaneringen och översvämningsplaneringen. Krav på fungerande små avlopp finns även med när nya vattenskyddsområdesbestämmelser tas fram. Förhoppningen är att de kommande vattenförsörjningsplanerna prioriterar åtgärder av små avlopp.

Vad har hjälpt för att öka åtgärdstakten?

Det är blandningen av flera aktiviteter som ökat åtgärdstakten. Här listar vi de insatser som gett mest verkan.

EUs vattendirektiv

EUs vattendirektiv med tillhörande miljökvalitetsnormer (MKN) för vatten och åtgärdsprogram är en enskild faktor som gör att åtgärderna och tillsynen av avlopp måste prioriteras. Var tredje vattenförekomst i länet uppfyller inte god ekologisk status på grund av för stor belastning av övergödande ämnen. På nationell nivå beräknades år 2009 att de små avloppen står för en tredjedel av den mänskligt tillförda fosfor.

Inventering

Att arbetet med inventeringar ökar åtgärdstakten kan särskilt studeras genom att jämföra 2012 års åtgärdstakt med 2010 års åtgärdstakt för de kommuner som tidigare inte hade inventerat sina avlopp.

Inventeringarna har gett mest effekt när

- fokus varit kring känsliga recipienter.
- man tagit ett geografiskt område i taget.
- fokus varit på de med en- och tvåkammarbrunn.
- fokus varit på de som saknar tillstånd.
- fokus varit på de som är gjorda före 1974.
- liknande riktlinjer funnits för flera kommuner vid bedömning av gamla anläggningar.

Förelägganden om åtgärder eller förbud

Åtgärdstakten har ökat mycket i de kommuner som börjat förelägga om åtgärder. I flera av kommunerna har däremot den accelererande åtgärdstakten nu under 2012 riskerat att handläggarna inte hinner handlägga inkommande ansökningar om att göra om avloppet. Dock så kan avgifterna för tillstånden skapa förutsättningar för nyrekryteringar av avloppshandläggare.

Slamtömmaren (avvikelse rapport)

De kommuner som samarbetat med slamtömmaren har snabbt kunna inventera sina avlopp och när en slamtömmare lämnar en avvikelse rapport i samband med tömning så ger det mer pondus ”om att tekniken inte är som den ska” än att behöva få ett brev från myndigheten. Nu är det flera som låter slamtömmaren lämna Naturvårdsverkets papper om rött, gult grönt avlopp till brunnsägarna.

Direktutskick till fastighetsägare

Många kommuner gör direktutskick till fastighetsägaren. Den kommun som fick mest gensvar för utskicken hade även bifogat en folder om kommunens miljömålsarbete där det står hur stor andel avloppen står för.

Länsstyrelsens tillsyn (LAVA §6)

Länsstyrelsens tillsyn enligt lagen om allmänna vattentjänster (LAVA) lyfte upp frågan på agendan i de kommuner som ännu inte "fått" prioritera frågan.

LOVA bidrag

LOVA bidrag (lokalt investeringsbidrag för vattenåtgärder) för inventeringar för dessa kommuner som inte börjat inventera har varit viktig. I samband med bidrag så har hela kommunen aktiverats kring avloppsarbetet.

Insatta handläggare/förvaltningar/politiker

Det går att urskilja att avloppsarbetets prioriteringar har ett starkt samband med miljöchefens och avloppshandläggarens intresse av avloppsfrågorna, som sedan bidrar till att övriga i kommunen kan prioritera frågan.

De regionala strategiträffarna och kurser för handläggarna har varit kittet i arbetet med avloppstillsynen.

Att politiker fått information har medverkat till att låta prioritera enskilda avloppen.

Kunniga engagerade grävare

Att ha bra grävare och ett bra samarbete med dem har definitivt underlättat arbetet. Likaså att bristen på kunniga grävare bromsat arbetet med åtgärderna.

Insatta mäklare

Att få mäklarna att inse sin roll har varit bra. Det märks skillnad på mäklarnas avloppsengagemang nu – säger flera av handläggarna! Resultatet av vårt läns engagemang med mäklarna har spridit sig till flera län och vårt utbildningskoncept har kopierats av flera kommuner, från Ronneby i söder till Luleå i norr.

Mäklarnämnden har numera tagit in avloppsfrågan som ett moment i sin diplomeringsutbildning (av mäklare). Avloppsguiden har kunnat skapa ett samarbete för att utbilda på mäklarutbildningen. Vårt län var föregångare i frågan om att få med mäklarna, men det behöver vi fortsätta med även i framtiden.

Medias uppmärksamhet

Genom att pressmeddelande gick ut från Länsstyrelsen fick det mer respons med artiklar, intervjuer osv där bl a lokala nyheterna för både SVT och TV4 nappade.

Samarbete med "Vatten" på länsstyrelsen

Kontaktpersonen på vattenfunktionen på länsstyrelsen bjöds med på diverse aktiviteter och följde med på Naturvårdsverkets uppstartsträff om nationella tillsynsprojektet, deltog på utställningarna och mässorna, strategiträffen för handläggare samt var även med på mäklarutbildningen. Fördelen med att ha med länsstyrelsens vattenfunktion är att de lyfter frågan ur vattendirektivets synvinkel.

Hur kan takten ökas ytterligare?

Lokalt, regionalt

- * Se till att inventera alla avlopp i sin kommun.
- * Mer ska inventeras men snabbare.
- * Att ha aktuella tillsynsregister.
- * Förelägganden om åtgärder/förbud.
- * Handläggarens kompetens är färskvara och behöver uppdateras regelbundet.
- * Ökad kompetens för handläggare & grävare om bra avloppsteknik.
- * Bättre tillsynsvägledning från länsstyrelsen och Havs- och vattenmyndigheten.
- * Samsyn över kommungränser, samsyn i landet/vattendistrikt.
- * Mer medial uppmärksamhet.
- * Slamtömmare - samarbeta!
- * God relation till grävarna (regelbunden kontakt).
- * Tidsbegränsa nya tillstånden på anläggningar som inte går att mäta utsläppen (effektivt på lång sikt, slipper inventera igen).
- * Använda inskrivningsmyndigheten om utdömt avlopp.
- * Vid försäljning av fastigheten inventera - rikta föreläggande om åtgärd till nye ägaren (köparen).
- * Bankerna bör få veta att de kan få "avloppskunder".
- * Mäklarna behöver kunna mer.
- * Lyfta smittfrågan.
- * Bra att lyfta det i samband med vattendirektivet och miljö kvalitetsnormerna för vatten (MKN vatten).
- * Fler bra grävare behövs, som både kan projektera och anlägga avlopp.
- * Diplomerade grävare måste bli bättre.

- * Kommunen behöver bli tvingad att prioritera frågan.
- * Kurs VA planering för huvudmän.
- * Teknikutställningar.
- * Lokalt eller regionalt system för omhändertagande av humanurin för de som vill välja urinseparering för att klara hög skyddsnivå.
- * Hela kommunen ska förstå sitt ansvar med vatten- och avloppsfrågan.
- * Utöka antalet handläggartjänster för de kommuner som inte hinner handlägga ärendena.

Hjälp från nationellt håll vore bra

- * Vad vill man från staten, vilken riktning?
- * Nationella insatser viktiga.
- * Tydligare tillsynsvägledning från centrala verken.
- * Ibland behövs experthjälp för detaljfrågor.
- * Bidrag till inventeringar bra.
- * Bidrag för fysiska åtgärder (fd LIP, gröna miljoner etc)
- * Skyddsavstånd hög normal skyddsnivå – likriktning.
- * Införande av generella föreskrifter 47§ FMH?
- * Lyfta smittskyddet.
- * Certifiering av entreprenörer.
- * Krav på återkommande kontroll av avlopp (utförd av sakkunnig).
- * Länsstyrelserna bör granska kommunens tillsyn av små avlopp – och kräva mer!
- * Nationellt tillsynsprojekt som handlar om tillsyn - ej om information.
- * Bra med ett dokument från centrala myndigheten att lämna ut (tex grön gult rött avlopp). Det tynger mer än kommunens egna.
- * Nationellt anordnad kurs för likartad handläggning av enskilda avlopp, en återkommande.
- * Bra om det fanns ett nationellt krav på att fastighetsägaren själv ska veta/redovisa ifall de har rött/gult/grönt avlopp. Det tar för lång tid att åtgärda avloppen genom att vänta in att alla kommuner ska inventera alla avloppen och därefter förelägga om åtgärder.

Så här arbetar vi vidare

En arbetsgrupp i Miljösamverkan f har påbörjat förberedelserna för ett länsövergripande tillsynsprojekt av avlopp i storleksordningen 26-200 pe. Där förekommer många större infiltrationer vilka givetvis måste studeras och en regional samsyn är lämplig även för dessa avlopp.

Följande frågor måste vi titta mer på

- * Mer ska inventeras så tillsynsregistren blir aktuella .
- * Hur jobba effektivast för att alla fastighetsägare ska veta vad som gäller för just deras fastighet.
- * Mer förelägganden om åtgärder.
- * Fler förbud på gång.
- * Mer medial uppmärksamhet.
- * Teknikutställningar.
- * Diplomerade grävare behöver informeras/uppdateras, saknar en del kunskap.
- * Fler bra grävare behövs, särskilt projektörer.
- * Fler handläggare behövs, men svårt hitta bra kompetens.
- * Svårt ajourhålla kompetens hos handläggare när liten tjänst, måste bli smidigare för effektivare tillsyn.
- * Befintliga handläggare hinner inte med – vilket bromsar upp processen i flera kommuner.
- * Fler kommuner vill samarbeta med slamtömmarna.
- * Bli bättre på att använda inskrivningsmyndigheten om utdömt avlopp.
- * Tillsynsvägledning från länsstyrelsen ej möjlig i vårt län, måste lösas på annat sätt.
- * Hur går det med fortsatta inventeringarna nu när LOVA-bidragen utgått? Det kan vara bra att följa upp framöver så inte arbetet bromsas.
- * Samsynsträffar för avloppshandläggarna kring avloppstillsynen i länet, exempel hur ofta behöver tillsyn ske på olika typer av anläggningar.

Regionens påverkan på Sveriges tillsynsarbete inom Små Avlopp

Projektledaren föreläste på den nationella avloppskonferensen i mars 2010 och april 2011. Där presenterades bland annat länets tankar om förenklingar som önskas för att göra tillsynen av små avlopp effektivare på nationell nivå.

Projektledaren har även deltagit i ett nationella möten under 2010 där diskussioner fördes kring avloppstillsynen *då, nu och sen*.

Många av handläggarna har varit aktiva på Naturvårdsverkets webbforum ”Ingen Skitsak” som fanns under tiden som det nationella projektet var aktivt.

Skrivelse till Miljödepartementet

Miljösamverkan Västra Götaland utformade en skrivelse till Miljödepartementet gällande behov av föreskrifter om avlopp. Miljösamverkan och Länsstyrelsen i Jönköpings län ställde sig bakom den skrivelsen. Under våren 2012 har Boverket fått i uppdrag att undersöka vilka för- och nackdelar det finns att utforma föreskrifter för avloppsprodukter.

Utdrag ur brevet som Miljösamverkan Västra Götaland 1 juli 2011 ställde till Miljödepartementet med förslag att Havs- och vattenmyndigheten utreder de förslag som ges i brevet.

Vi föreslår en översyn av regleringen av små avlopp med målsättningen att få tydligare och mer bindande regler, inte som nu i huvudsak bara råd och vägledning. I detta brev ger vi förslag och exempel på vad som kan regleras bättre och hur. Vi gör det utan anspråk på att ha fått med alla frågor eller detaljer i hur regleringen skulle kunna ske.

Bakgrund och motiv

Små avlopp är alltid en stor arbetsuppgift på snart sagt alla miljökontor i landet. Även om man av någon anledning skulle prioritera ner denna arbetsuppgift blir det ofrånkomligen ett stort antal ärenden som måste handläggas varje år.

Regelverket om små avlopp är otydligt och ger utrymme för mycket bedömningar som måste göras om och om igen av kommunernas miljökontor. Bland annat förekommer stor osäkerhet om vad olika slags anläggningar presterar och vilka krav som kan ställas både vid nyanläggning och vid förbättring av befintliga avlopp. Nuvarande EU-standard för provning av prefabricerade små avloppsanläggningar upplevs inte som tillförlitlig då det finns så många osäkra faktorer/variabler (se finska undersökningen).

En typprovning för inklassning i olika utsläppsnivåer (i Sverige lämpligen hög

respektive normal nivå för miljö- respektive hälsoskydd) kan vara ett tydligt hjälpmedel (jfr Danmark)

Förslag och exempel på en bättre reglering

\$ Inför en föreskrift om små avlopp

\$ Behåll gärna de allmänna rådens inriktning på funktionskrav, det är en sund princip. Men överför dem till en bindande föreskrift. Ange i samma föreskrift hur vissa vanliga typer av anläggningar ska utformas och dimensioneras för att de direkt ska anses uppfylla funktionskraven. Exempelvis anläggning med slamavskiljare och infiltration eller markbädd (jfr Norge).

\$ Inför obligatoriskt typgodkännande eller motsvarande system för att klassa avloppsanläggningar (modeller, fabrikat) avseende deras prestanda i förhållande till funktionskraven. I föreskriften ska då anges att för alla andra anläggningar än de som direkt specificerats i föreskriften, så får endast sådana anläggningar användas som typgodkänts för det funktionskrav som ska gälla på platsen.

\$ Ta i föreskriften också in vad som ska gälla för hantering av urin från separerande system, exempelvis volymer på tankar och lagringstid innan spridning.

\$ Ställ även kompetenskrav på dem som ska anlägga avloppsanläggningar genom obligatorisk utbildning och certifiering eller motsvarande system.

\$ Krav på projektör behövs också. Det vill säga den som planerar/undersöker förutsättningarna för avlopp ska ha viss kompetens så att vi kommer från dagens situation där miljöinspektörerna får göra en del av detta (jfr Norge).

\$ Föreskriften bör också ha krav på kontroll och skötsel av anläggningar. För mer komplexa anläggningar (vad det är får preciseras i föreskriften) bör föreskrivas att de regelbundet (visst tidsintervall) ska kontrolleras och underhållas av personal med särskild kompetens.

\$ Försök i föreskriften också precisera skälighetsregeln avseende vilka krav som kan ställas på förbättring av befintliga anläggningar eller ge annan lämplig vägledning i denna fråga.

\$ Det behövs också tydligare ställningstaganden om hur långt kravet på resurshushållning och återföring av fosfor till produktiv mark från de små avloppen ska drivas. Om detta ska prioriteras måste det återspeglas i föreskriften och kommer att få betydelse för vilka tekniklösningar som är möjliga, och kan exempelvis medföra att kraven på BDT-avlopp måste sänkas i förhållande till vad som nu är brukligt.

\$ Tag gärna även initiativ till att få bort den förvirrande ordningen med krav på anmälan-tillstånd-anmälan-tillstånd i "avloppshierarkin"

Miljösamverkan f

Miljösamverkan f, Jönköpings län, startades i november 2005 och är ett samarbete mellan länets miljökontor och länsstyrelsen för effektivare miljöbalkstillsyn. Det finns en projektledare på heltid som samordnar olika projekt som kommunerna själva väljer. Projektledaren är placerad på Regionförbundet Jönköpings län sedan 2012. Det finns regionala miljösamverkan i 13 län.

Huvudmän:

Länsstyrelsen i Jönköpings län
Regionförbundet Jönköpings län
Aneby kommun
Eksjö kommun
Gislaved kommun
Gnosjö kommun
Habo Mullsjö kommun
Jönköpings kommun
Nässjö kommun
Sävsjö kommun
Tranås kommun
Vaggeryds kommun
Vetlanda kommun
Värnamo kommun

Styrgrupp

Rolf Erlandsson (ordförande), Jönköpings kommun
Berit Lundberg, Länsstyrelsen i Jönköpings län
Eva-Lott Karlsson, Vetlanda kommun
David Melle, Gnosjö kommun
Karin Westling, Regionförbundet Jönköpings län

Projektledare:

Camilla Johansson

Telefon:

0730 - 876 490

Webbsida: www.miljosamverkanf.se

Administrativt ansvarig

Regionförbundet Jönköpings län, Kommunal Utveckling
www.regionjonkoping.se

